

Diarienumr: KS-2024/00113

Svar på remiss: Narkotikautredningen - Vi kan bättre! Kunskapsbaserad narkotikapolitik med liv och hälsa i fokus

Förslag till beslut

Kommunstyrelsens näringslivs- och arbetsutskott avger yttrande i enlighet med nedanstående.

Ärendebeskrivning

Umeå kommun har fått en inbjudan av Regeringskansliet att lämna synpunkter på SOU 2023: Narkotikautredningen - Vi kan bättre! Kunskapsbaserad narkotikapolitik med liv och hälsa i fokus

Regeringen beslutade att uppdra åt en särskild utredare att föreslå hur en fortsatt restriktiv narkotikapolitik kan kombineras med ett effektivt narkotikaförebyggande arbete, en god missbruks- och beroendevård som innehåller insatser för skademinimering samt insatser för att ingen ska dö till följd av läkemedels- och narkotikaförgiftningar. Utredningen fick också i uppdrag att lämna en delredovisning (*Naloxon kan rädda liv – bedömningar av nuläget och nästa steg* (SOU 2022:54)), med en analys om andra yrkesgrupper än hälso- och sjukvårdspersonal, ska kunna ge naloxon mot opioidöverdoser.

Eftersom narkotika utgör ett allvarligt hot mot liv och hälsa menar utredningen att det är extra viktigt att såväl preventiva åtgärder som stöd, behandling och skadereducering är kunskapsbaserade och effektiva. Utredningens förslag har särskilt beaktat detta och huvuddraget av förslagen handlar om att få samhällets arbete mot narkotika att bättre hänga ihop, och att synliggöra respektive myndighets ansvar, vilket Umeå kommun välkomnar och betonar vikten av.

Narkotikautredningen har gjort ett omfattande arbete som ger ett värdefullt underlag till det fortsatta arbetet och behandlar många frågor som är relevanta ur ett kommunalt perspektiv.

I stort ställer sig Umeå kommun positiva till utredningens förslag och bedömningar men saknar förslag inom vissa viktiga områden. Ett sådant område är jämställdhet. Vi ser i vårt arbete i Umeå kommun hur viktigt ett

Tjänsteskrivelse

Dnr: KS-2024/00113

aktivt jämställdhetsarbete är och hur mycket jämställdheten kan kopplas till narkotikaområdet. Så väl konsekvenserna av narkotika som vägar in- och ur narkotikaproblematik skiljer sig åt och detta behandlas i för låg grad i utredningen. Det finns stora möjligheter till att utveckla arbetet mot narkotika genom bättre jämställdhetsanalyser och vi hade gärna sett ett förslag inom detta område.

Ett annat område som förvisso nämns, är narkotika i trafiken, men där utredningen inte har lämnat något förslag. I Umeå ser vi trafiken som en strategiskt viktig arena att jobba med narkotika, med goda resultat. Droger i trafik är först och främst ett mycket allvarligt problem, men också en möjlighet att uppmärksamma och ge stöd genom samverkan inom ramen för SMADIT. Vi har under lång tid haft ett fungerande arbete inom detta område men vi hade gärna sett förslag om bättre nationell samordning och en samlad strategi.

Utredningen föreslår en ändring av det narkotikapolitiska målet, till "ett samhälle med minskade skador av narkotika". Det finns ett flertal risker med en sådan förändring, bland dessa är att politiken går mot ett ökat individfokus, med individens risk för skador i centrum, på bekostnad av ambitioner om att minska narkotikans skadeverkningar för barn, ungdomar, anhöriga och för samhället i stort.

Beskrivningen om att det är viktigt att få olika frågor att hänga samman är viktig. Dock saknas konkreta förslag där det behövs och där det finns möjligheter till synergier. Ett sådant hade kunnat vara narkotikans koppling till psykisk hälsa och suicid och på så sätt hitta angreppssätt för att förebygga såväl narkotikaanvändning, narkotikadödlighet som suicid.

Ett förslag om generisk narkotikaklassning är önskvärt, då avsaknaden av denna skapar frustration och otydlighet för flera kommunala verksamheter.

Vi saknar tydlighet i utredningen gällande hur LVU ska hanteras då socialtjänsten ska ha kvar utrednings- och eventuellt placeringsansvar och regionerna ska ta över behandlingsansvar. Vi ser att LVU och placeringar utifrån eget bruk inte hanteras i tillräcklig utsträckning.

En viktig fråga för oss är hur närheten/likheten mellan anhörigstöd och familjearbete hanteras, när socialtjänst har ansvar för det ena och region för det andra. Ofta skiftar det från det ena till det andra över tid. För oss är det inte ovanligt att en kontakt börjar som anhörigstöd för att gå över till familjearbete efter ett tag. Vi ser ett behov att ta ett gemensamt grepp kring detta och ser att detta inte är tillräckligt utrett.

Tjänsteskrivelse

Dnr: KS-2024/00113

Stöd till anhöriga bör inte begränsas till diagnos skadligt bruk och beroende utan bör erbjudas redan vid riskbruk. Metodstöd – och utveckling bör även där stödjas av nationell aktör.

Vi ser också brister i förslaget om ändring av lagen (2006:323) om utbyte av sprutor och kanyler så att syftet utvidgas till att även omfatta uppgiften att främja psykisk och fysisk hälsa. Tillståndskravet för verksamheten tas bort och ersätts med en anmälningsplikt. Även fortsatt gäller att åldersgränsen för verksamheten är 18 år, men även yngre personer ska, om särskilda skäl föreligger, undantagsvis kunna ta del av verksamheten. Det behöver utredas hur detta förslag harmonierar det med LVU och Artikel 33 i Barnkonventionen.

I dagsläget fokuserar vi på olika skyddsfaktorer inom skolväsendet och i utredningen belyses genom intervjuer med ungdomar vikten av meningsfulla aktiviteter och positiva förebilder. Umeå kommun saknar skrivningar om utbildning som en kraftfull skyddsfaktor mot ett framtida utanförskap. Utredningen lyfter dock fram det ömsesidiga sambandet mellan välmående och lärande, ett samband som Umeå kommun understryker som av högsta vikt.

Det är positivt att förslagen om kunskapsstöd och forskning finns med, det är något som behövs. Däremot ser Umeå kommun hellre att en nationell aktör får ett huvuduppdrag för att ta fram material och inte som i nuvarande förslag att det delas upp mellan folkhälsomyndigheten och skolverket. Vi ser hellre att folkhälsomyndigheten har ett samlat uppdrag, med stöd av andra statliga myndigheterna.

En av våra viktigaste långsiktiga frågor för att lyckas motverka narkotikaproblematiken är kompetensförsörjning, och därför ser vi positivt på de kunskapshöjande insatserna som föreslås. Däremot saknar vi förslag om kunskapshöjande insatser för andra viktiga målgrupper än personal inom socialtjänst och hälso- och sjukvården. När det gäller frågan om kompetens och dialog mellan praktik och forskning är lokal samverkan med Universitet och högskolor mycket viktig. Det finns ett behov av att hålla ihop forskning inom narkotikaområdet, men vi ser större potential i att stimulera fler geografiskt utspridda forskningsinitiativ som hålls samman genom ett program, snarare än ett center. Det finns många goda exempel runt om i landet, som vi i Umeå kommun följer med stort intresse, exempelvis U-FOLD och CERA. Vårt samarbete mellan Umeå kommun, Skellefteå kommun och Umeå universitet är ett annat gott exempel.

För skolans del ser Umeå kommun det som positivt att utredningen framhäver grunduppdraget och den redan befintliga skollagtexten, liksom

Tjänsteskrivelse

Dnr: KS-2024/00113

det systematiska kvalitetsarbetet. De åtgärder som föreslås fokuserar på kunskap och långsiktigt tvärprofessionellt och relationsskapande arbete. Detta betonar vikten av tillgänglig elevhälsa med ämneskunskap samt goda relationer med eleverna. Utredningen efterlyser ökad samverkan med Folkhälsomyndigheten och ANDT-samordnare för att stödja skolorna med kunskapsstöd. Umeå kommun understryker vikten av den förändring som har skett i skollagen, där elevhälsans roll har stärkts, samt betydelsen av närvarande vuxna i miljöer där ungdomar vistas, såsom skolan.

En betydande del av utredningen fokuserar på vikten av en fungerande skolgång och inkludering. Umeå kommun delar uppfattningen om att en snabbare och kraftfullare reaktion från skolan kan göra en betydande skillnad i förebyggandet av narkotikaanvändning och dess konsekvenser, såsom psykisk ohälsa och skolfrånvaro.

Mot bakgrunden av den förtydligade skollagen och den nya lagen om brottsförebyggande arbete, är det bra att utredningen inte innehåller några ytterligare förslag om lagändring gällande kommuners organisering av det narkotikaförebyggande arbetet.

Umeå kommun betonar vidare betydelsen av samverkan mellan skola, hälso- och sjukvård samt socialtjänst för tidiga insatser. Umeå kommun noterar att Polismyndigheten inte nämns specifikt i utredningen, men understryker vikten av god samverkan på olika nivåer inom kommunen för att inte bara förstå den aktuella lägesbilden utan även för att bedriva effektivt förebyggande arbete mot narkotikautvecklingen.

Vårdnadshavare är en central skyddsfaktor för barn och unga, och Umeå kommun anser att stöd i ANDT-frågor för dessa är av yttersta vikt. Studier indikerar att ämnet narkotika är svårt att diskutera inom familjen. Inom regionen samarbetar Umeå kommun framgångsrikt med Ungdomsmottagningen (UM). Umeå kommun ser fram emot fortsatt samverkan och kunskapsutbyte på detta område.

En mycket viktig fråga är hur alla förslag och bedömningar ska finansieras. Även om vi i Umeå prioriterat långsiktigt narkotikaförebyggande arbete så ser vi hur stödet för ANDTS-arbetet minskat från statligt håll över tid och att många kommuner minskat sitt ANDTS-förebyggande arbete. Det är många insatser i utredningen som skulle innebära ambitionshöjningar medan den ekonomiska kompensationen inte når upp till motsvarande nivå.

Slutligen understryker Umeå Kommun, betydelsen av samverkan mellan olika vårdnivåer för att möta behoven hos de barn som väntar på

Tjänsteskrivelse

Dnr: KS-2024/00113

specialistvård inom regionen, exempelvis inom Barn- och ungdomspsykiatri.

Umeå kommun är tacksam för möjligheten att framföra detta yttrande och ser fram emot en fortsatt konstruktiv dialog i arbetet för att förebygga narkotikaanvändning och dess konsekvenser.

Beslutsunderlag

Finns bifogat

Beredningsansvariga

Seth Åberg	KS
Peter Östgård	GvN och FoG
Mats Omgren	IFN
Fredrik Holmgren	KS

Beslut skickas till

Förnamn, Efternamn
Befattning

Seth Åberg
Processledare